

Länsstyrelsen
Blekinge

Sammanfattning av samverkan inför omprövning enligt den nationella planen för vattenkraft

Mieån 85_1

Datum: 2022-06-28

Dnr: 531-5989-2020

ISSN: 1651-8527

Foto/Omslag: Nötabråne. Jessica Myrhage, Länsstyrelsen Blekinge

Utgåva: Endast publicerad på hemsida

Utgivare: Länsstyrelsen Blekinge län, 371 86 Karlskrona

Hemsida: www.lansstyrelsen.se/blekinge

Länsstyrelsens rapporter: www.lansstyrelsen.se/blekinge/tjanster/publikationer

© Länsstyrelsen Blekinge

Innehållsförteckning

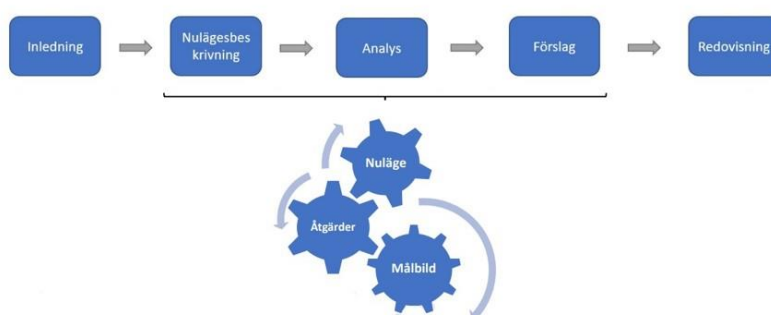
INLEDNING.....	5
REDOVISNING AV SAMVERKANSPROCESSEN.....	6
Möten med verksamhetsutövarna	6
Samverkan med myndigheter, kommuner och intresseorganisationer...	6
SAMMANFATTNING AV NULÄGESBESKRIVNING.....	7
Vattenkraft och reglering.....	7
Natur- och vattenmiljön.....	8
Statusklassificering och miljö kvalitetsnormer	9
Kulturmiljö.....	9
SAMMANFATTNING AV ANALYS OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG.....	10
Analys.....	10
Åtgärdsförslag.....	11
Konsekvenser av föreslagna miljöåtgärder	12
SAMMANFATTNING AV SYNPUNKTER.....	13
REDOVISNING AV OLIKA UPPFATTNINGAR	14
Omprövning eller tillståndsprövning	14
Natura 2000.....	14
Naturlig historisk passerbarhet	14
Minitappning	14
BEHOV AV UNDERLAG SOM SAKNAS.....	15

Inledning

Den 1 januari 2019 infördes ändringar i miljöbalken som innebär att alla vattenkraftverk ska ha moderna miljövillkor genom att prövas mot kraven i miljöbalken. Prövningarna syftar bland annat till att uppfylla EU-rättens krav på vattenmiljöns kvalitet.¹ Miljöanpassningarna ska bland annat leda till att miljö kvalitetsnormerna inte äventyras och att möjligheterna att uppnå respektive upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för berörda arter som finns upptagna i artskyddsförordningen inte försvåras. Samtidigt ska det finnas en effektiv tillgång till vattenkraftsel i hela Sverige och hänsyn ska tas till kulturmiljön.

Syftet med samverkan är att sammanställa det underlag som behövs för att alla verksamheter inom en prövningsgrupp ska kunna förse med moderna miljövillkor.² Centralt för samverkansprocessen är att hitta lösningar som, inom ramen för omprövningen, kan leda till största möjliga nytta för vattenmiljön. Samverkan syftar även till att underlätta för verksamhetsutövarna att färdigställa ansökningar i enlighet med 22 kap. miljöbalken inför den kommande domstolsprocessen.

I samverkan har verksamhetsutövarna för vattenkraften, intresseorganisationer, myndigheter och kommun deltagit och bidragit med kunskap om vad som är viktigt att ta hänsyn till. I figur 1 visas en schematisk bild över samverkansprocessen. Det här dokumentet är länsstyrelsens redovisning av samverkansprocessen. I samverkan har ett antal frågor kunnat lösas och positioner i olika frågeställningar har tydliggjorts. Länsstyrelsen tackar verksamhetsutövaren och alla övriga som bidragit i samverkan.

Figur 1. Samverkansprocessen

¹ Miljödepartementet (2020) *Nationell plan för moderna miljövillkor* M2019/01769/Nm m.fl., [Nationell plan för moderna miljöverktyg \(havochvatten.se\)](https://www.havochvatten.se/nationell-plan-for-moderna-miljo-verktyg)

² Havs- och vattenmyndigheten (2021). *Vägledning om samverkan inför prövning enligt nationella planen*. Hämtad 2022-06-10 från: <https://www.havochvatten.se/arbete-i-vatten-och-energi/produktion/vattenkraftverk-och-dammar/omprovning-for-moderna-miljo-villkor/vagledning-om-samverkan-infor-provning-enligt-nationella-planen.html>

Sammanfattning av samverkansprocessen

Möten med verksamhetsutövarna

Den 28 januari 2021 genomfördes ett uppstartsmöte med verksamhetsutövarna och deras konsult WSP, Vattenkraftens miljöfond, Vattenmyndigheten, Länsstyrelsen Kronoberg samt Karlshamn energi. Under mötet presenterades bakgrunden till den nationella planen för omprövning av vattenkraften, vilken roll Vattenkraftens miljöfond har, den rättsliga processen samt nulägesbeskrivningen för prövningsgrupp Mieån 85_1.

Länsstyrelsen har genomfört platsbesök i syfte att bland annat se anläggningen och påbörja en dialog med verksamhetsutövaren samt konsult. Då verksamhetsutövaren för Jannebergs kvarn inte kunde närvara vid platsbesöket kompletterades det med ett Skypemöte som ägde rum torsdagen den 9 december 2021.

<u>Dammanläggning</u>	<u>Datum för platsbesök</u>
Dalfors kraftstation	2021-11-04
Granefors övre	2021-11-25
Granefors nedre	2021-11-25
Jannebergs kvarn	2021-11-26
Nötabråne	2021-11-25
Strömman kraftstation	2021-11-26

Ett samverkansmöte med samtliga verksamhetsutövare, deras juridiska ombud och konsult ägde rum den 22 april 2022. Syftet med mötet var att presentera den initiala inriktningen som länsstyrelsen respektive verksamhetsutövarna hade samt föra en konstruktiv dialog.

Samverkan med myndigheter, kommuner och intresseorganisationer

Enligt 42 a § Förordning (1998:1388) om vattenverksamheter (FVV) ska länsstyrelsen, utöver verksamhetsutövarna, också samverka med berörda myndigheter, kommuner och intresseorganisationer. Nedan presenteras de som har tagit del av nulägesbeskrivningen och analysen samt fått möjlighet att lämna synpunkter:

Intresseorganisationer

Askaremåla-Älmtasjöns FVOF
Blekinge Arkipelag
Blekinge Hembygdsförbund
Bygdeföreningen Tararp
Nötabråne
Fiskevattenägarna
Friluftsförbundet
Föreningen Karlshamns
museum
Lantbrukarnas Riksförbund
Mieåns vattenråd

Naturskyddsföreningen
Ringamåla hembygdsförening
Svensk vattenkraftförening
Sportfiskarna
Smålands vattenkraftförening
Södra Mieåns FVOF
Västblekinges ornitologiska
förening
Älvräddarna
Öjasjön FVOF

Myndigheter

Energimyndigheten
Försvarmakten
Havs-och vattenmyndigheten
Jordbruksverket
Kammarkollegiet
Länsstyrelsen Kronoberg
MSB

Naturvårdsverket
Skogsstyrelsen
SMHI
Svenska kraftnät
Riksantikvarieämbetet
Vattenmyndigheten Kalmar

Kommun

Karlshamns kommun
Karlshamns energi
Miljöförbundet Blekinge väst

Sammanfattning av nulägesbeskrivning

Nulägesbeskrivningen återfinns i sin helhet i ett separat dokument.

Vattenkraft och reglering

Det finns 6 anläggningar (Janneberg, Strömman, Granefors nedre, Granefors övre, Nötabråne och Dalfors) som omfattas av nationella planen och samtliga är i Mieåns huvudfåra. Vattenkraft bidrar med elproduktion och balans i energisystemet genom sitt reglerbidrag. Energimyndigheten, Svenska kraftnät samt Havs och vattenmyndigheten har delat in de svenska kraftverken i tre klasser baserat på reglerbidrag. Klass 1 har störst betydelse och klass 3 har lägst betydelse. De 255 största anläggningarna i Sverige har störst betydelse för reglerförmågan och står för ca 94 % av

produktionen.^{Fell Bokmärket är inte definierat.} Övriga har en marginell betydelse som reglerkälla. Kraftverken i Mieån är klass 3, vars relativa reglerbidrag understiger 0,01 procent.³ Anläggningarna producerar totalt 3,63 GWh per år.

Regleringen av Mieån är kopplad till Karlshamns kommuns dricksvattenförsörjning då råvattenuttag sker i Långasjön. Deldom i mål M 2627–19 har inte vunnit laga kraft i skrivande stund. I provisoriska föreskrifter gäller olika tappningsnivåer från Mien beroende på nivå och magasinering i sjön.

Natur- och vattenmiljön

Mieåns avrinningsområde är 284 km² varav 21 km² består av sjöar och den totala längden på vattendragen uppgår till 66 km.⁴ Mieån rinner genom tre olika terrängtyper och har en varierande karaktär med strömmande, forsande och långsamflytande partier. Det finns flera områden som är utpekade som riksintresse, Natura 2000-område och naturreservat. Det är fyra Natura 2000-områden som påverkas av vattenkraftsanläggningar. Artrikedomen i ån är stor, bland annat finns safsa och ål (akut hotad), ett litet bestånd av flodpärlmussla (starkt hotad), tjockskalig målarmussla (starkt hotad) samt stationär och havsvandrande öring.^{5,6,7} Bestånd av öring och havsöring är ytterst viktiga eftersom de fungerar som värd fisk för den starkt hotade flodpärlmusslan.

Konstruerade fiskvägar saknas i stort i provningsområdet, det finns dock 3 installerade ålyngelledare med begränsad funktion.⁸ Tre NAP anläggningar är belägna vid naturliga partiella vandringshinder (Strömma, Granefors nedre och Granefors övre) som bedöms vara definitiva för de flesta arter utom öring och ål, enligt Fiskeutredningsgruppens utredning från 2022. Ål har kunnat vandra längs hela ån.⁹

³ Energimyndigheten, svenska kraftnät och havs och Vattenmyndigheten, 2016. *Vattenkraftens reglerbidrag och värde för elsystemet*. Rapport ER 2016:11.

⁴ Svenska Vatteninformationssystem, 2021. Tillgänglig: <https://viss.lansstyrelsen.se/SearchResults.aspx?ViewType=0&q=Mie%C3%A5n&s=S%C3%B6k%2021-04-13>

⁵ Länsstyrelsen Blekinge. 2019. *Hydromorfologiskt åtgärdsprogram för Mieån och Påkamålabäcken*. Tillgänglig: <https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/projektwebbplatser/grip-on-life-ip/rapporter-grip-on-life/2019.03-hydromorfologiskt-atgardsprogram-for-miean-och-pakamalabacken.pdf>

⁶ Fyndkartor - Artfakta från SLU Artdatabanken

⁷ Svenskt elfiskeregister – SERS. 2021. Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Institutionen för akvatiska resurser. <http://www.slu.se/elfiskeregistret> 2021-04-13

⁸ Länsstyrelsen Västra Götaland (2019) *Redovisning av inventering av ålyngelledare i Blekinge län 2019*

⁹ Fiskeutredningsgruppen Länsstyrelsen Västra Götaland, (2022), *Bedömning av fyra vandringshinder i Mieån*.

Statusklassificering och miljö kvalitetsnormer

Verksamheterna finns i två olika vattenförekomster som har måttlig ekologiska status, där kvalitetsfaktorn fisk är utslagsgivande.

Miljö kvalitetsnormen har kvalitetskrav *God ekologisk status 2033*. Negativ påverkan i vattendraget kopplas till försurning, förändring av konnektivitet och förändring av morfologiskt tillstånd. *Konnektivitet i uppströms och nedströms riktning* har dålig status i båda vattenförekomsterna. Den fysiska påverkan bedöms för kvalitetsfaktorn *morfologiskt tillstånd*. Drift och utbyggnad av vattenkraft har påverkat den fysiska miljön genom rensningar, dämning, kanaliseringar och torrläggning. Förändringar av den *hydrologiska regimen* utgörs av påverkan från vattenreglering och flottledsrensningar. Dammar och vattenkraft påverkar det naturliga flödesmönstret och vilken energi som finns tillgänglig för naturliga erosions- och sedimentationsprocesser genom reglering av nivåer och flöden.

Kulturmiljö

Av de anläggningar som ingår i nationella planen är det Nötabråne kraftstation som har bedömts ha ett *mycket högt kulturhistoriskt värde* kopplat till kraftverket, dammvallen, trätuben, det fungerande maskineriet. Janneberg har fått värderingen *högt kulturhistoriskt värde* och resterande anläggningar har ett *kulturhistoriskt värde*.

Det finns två områden som ingår i Blekinges regionala kulturmiljöprogram och som pekats ut som regionalt särskilt värdefulla kulturmiljöer. Två riksintressen för kulturmiljövård finns i anslutning till Mieån. Hela sträckan är utpekad som *nationellt särskilt värdefullt vatten*. Det finns en flottningsled med flottningsrännor, flera ruiner efter vattendrivna hantverksanläggningar, mader och byggnadsminnet Froarps vatten. Vattenanknutna kulturmiljöer har dokumenterats och värderats i sin helhet i rapporten *Vattenanknutna kulturmiljöer vid Mieån*.¹⁰

¹⁰ Länsstyrelsen Blekinge, 2015. *Vattenanknutna kulturmiljöer vid Mieån*.

Tillgänglig:

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.4df86bcd164893b7cd936efa/1535097486586/Rapport-2015-13.pdf>

Sammanfattning av analys och åtgärdsförslag

Analys och förslag på miljöanpassningar återfinns i ett separat dokument.

Analys

Analysen har avgränsats till att omfatta behovet av miljöanpassningar för att minska påverkan som har stor betydelse för vattenmiljön och ekologin. Att förse vattenkraftsanläggningar med moderna miljövillkor är en åtgärd som bidrar till möjligheten att uppnå flera av Sveriges miljömål och de globala målen i Agenda 2030.

Målbild för vattenmiljön inom Mieåns prövningsgrupp:

- *God ekologisk status* ska uppnås i berörda vattenförekomster i enlighet med gällande miljökvalitetsnormer.
- Ålens och den tjockskaliga målarmusslans livscykel ska tryggas.
- Bevarandemålen för vattenanknutna Natura 2000-områden ska uppnås. Gynnsam bevarandestatus ska uppnås för utpekade arter och naturtypen mindre vattendrag uppströms Långasjön. Avgörande för detta är att trygga havsöringens vandring och levnadsbetingelser i avrinningsområdet.

Gällande miljökvalitetsnormer beslutades i december 2021 och det bedöms inte vara aktuellt med undantag för någon av vattenförekomsterna i ån. Anläggningarnas påverkan på möjligheten att nå miljökvalitetsnormen *God ekologisk status* är analyserad utifrån deras påverkan på hydromorfologiska kvalitetsfaktorer (främst konnektivitet i vattendrag, hydrologisk regim i vattendrag och morfologiskt tillstånd i vattendrag) och parametrar som har tydligast koppling till påverkan från aktuella dammar och vattenkraftverk. För att skapa förutsättningar för att uppnå *god status* för fisk är det viktigt att återställa naturlig passerbarhet i vattensystemet.

Strömvattenbiotoperna är starkt fragmentiserade på grund av den bristande konnektiviteten, där den mänskliga påverkan är mycket omfattande genom indämningar för kraftutvinning och andra syften samt genom flottledsrensningar. En metasamhällesanalys av fisk har tagits fram. Modelleringen visar bland annat förväntade öringtätheter (rekrytering) samt förväntade områden med öringdominans vid olika tänkbara scenarier. Resultaten visar att den största effekten för att uppnå högre tätheter och större förekomst av öring fås genom förbättring av

konnektivitet. Det är viktigt att konnektivitetsskapande åtgärder och återställningar även utförs vid anläggningar som inte är NAP-an slutna.

För att kunna uppnå gynnsam bevarandestatus för utpekade arter inom respektive Natura 2000-område krävs bland annat att naturtypen *mindre vattendrag* når gynnsam bevarandestatus, hög status för konnektivitet uppnås och att indämda och rensade sträckor återställs till strömmande vatten. Närvaro av havsvandrande öring är starkt kopplad till att kunna uppnå tillräckliga öringtätheter för att det ska vara möjligt att nå gynnsam bevarandestatus för flodpärlmussla.

Åtgärdsförslag

Åtgärdsförslagen beskriver vilken funktion som behöver uppnås men det är verksamhetsutövarens ansvar att utreda vilken metod som är lämpligast för att uppnå funktionen och uppfylla kravet på bästa möjliga teknik. Målararter, se nulägesbeskrivningens bilaga 2, är samtliga fiskarter som kan antas haft möjlighet att vandra upp- och nedströms den aktuella platsen i referensförhållandet. Länsstyrelsen anser att det är otydligt hur bedömningen av åtgärdsbehovet avseende konnektivitet, kopplat till MKN, ska göras mot bakgrund av hur bedömningsgrunderna är formulerade. Länsstyrelsen har begärt förtydligande från Havs- och vattenmyndigheten men ännu inte fått svar.

Länsstyrelsen föreslår följande åtgärdsförslag för samtliga anläggningar:

- Upp- och nedströmspassage för samtliga målararter
- Ålyngelledare
- Mjuk reglering/ ingen korttidsreglering
- Minimitappning
 - 250 l/s för anläggningar nedströms Långasjön
 - 400 l/s för Dalfors

Verksamhetsutövarna föreslår följande för samtliga anläggningar:

- Ålyngelledare
- Minimitappning på 250 l/s
- Avstå korttidsreglering
- Byte av befintliga galler till galler med samma lutning men med mindre spaltvidd
- Installation av flyktöppning och flyktväg

Janneberg

Länsstyrelsen bedömer att det i referensförhållandet har varit passerbart vid platsen för samtliga arter och tjockskalig målarmussla har en känd förekomst nedströms Janneberg. Därmed ser länsstyrelsen att det är motiverat att återställa passerbarheten för samtliga arter.

Strömma

Länsstyrelsen utgår från att anläggningen har varit passerbar för mindre och medelstor öring samt ål. Med hänsyn till Natura 2000 och den utpekade arten flodpärlmussla är det viktigt att havsöring kan komma upp i systemet.

Granefors övre och nedre

Länsstyrelsen utgår från att anläggningarna har varit passerbara för mindre och medelstor öring samt ål. Med hänsyn till Natura 2000 och den utpekade arten flodpärlmussla är det viktigt att havsöring kan komma upp i systemet.

Nötabråne

Länsstyrelsen bedömer att kraftverket har varit passerbar för både stark- och svagsimmande arter. Verksamhetsutövaren har initialt bedömt att det har varit ett naturligt hinder för svagsimmande arter och har föreslagit faunapassage för öring och ål. WSP bedömer att kostnadsnyttan är relativt hög.

Dalfors

Länsstyrelsen bedömer att anläggningen har varit passerbar för både stark- och svagsimmande arter. Utpekade arter och habitat inom Natura 2000-områden är påtagligt påverkade av verksamheten. En avsänkning av anläggningen bedöms underlätta möjligheten att nå gynnsam bevarandestatus hos vissa arter. Verksamhetsutövaren föreslår en fiskväg för uppströms vandring som är anpassad för öring och kostandsnyttan bedömer WSP som hög.

Konsekvenser av föreslagna miljöåtgärder

Kostnader

Verksamhetsutövarna har med hjälp av WSP tagit fram uppskattningar av kostnader för att genomföra vissa åtgärder. Kostnaden för att genomföra alla åtgärder som listas nedan, vid samtliga NAP-anläggningar, uppgår enligt WSP och verksamhetsutövarna till ca 64 Mkr.

- Fiskvägar upp- och ner vid samtliga anläggningar
- Ålyngelledare
- Avstå korttidsreglering
- Minimitappning

Verksamhetsutövarnas förslag är, till skillnad från ovanstående att fiskvägar enbart anläggs vid Nötabråne och Dalfors. Kostnaden för detta beräknas till ca 26 Mkr.

Effektiv tillgång till vattenkraftsel

Verksamhetsutövarna har, utifrån sin föreslagna minimitappning på 250 l/s vid samtliga anläggningar, bedömt att förlusten i elproduktion skulle bli ca 16 % för prövningsgruppen. Detta oavsett anläggning av fiskvägar eller ej. Länsstyrelsens förslag är att minimitappningen vid Dalfors ska vara 400 l/s vilket således sannolikt ger en något större produktionsförlust.

Konsekvenser för kulturmiljön

För att behålla de kulturhistoriska värdena på de olika platserna bör upp- och nedströmpassagerna utformas och anpassas så att de i så hög grad som möjligt smälter in i miljön. Görs en passage på ett bra sätt så kan de negativa konsekvenserna på kulturmiljövärdet hållas låga vid anläggningarna:

- Janneberg
- Strömna
- Granefors nedre och övre
- Dalfors

Nötabråne är från tidigt 1900-tal och ett av de äldsta kraftverken i landet. Som ett uttryck för den tidiga kraftverksetableringen i vårt land har den ett mycket högt kulturhistoriskt värde av regional eller till och med nationell betydelse. Lokalt har den också ett stort värde på grund av kopplingen till Strömna och den industriella utvecklingen i bygden. Görs en passage på ett bra sätt kan de negativa konsekvenserna på kulturmiljövärdet hållas låga. För att upprätthålla de höga kulturhistoriska värdena kopplat till Nötabråne är det av stor vikt att skapa förutsättningar för en långsiktig bibehållen drift av anläggningen.

Sammanfattning av synpunkter

I bilaga 6 till nulägesbeskrivningen finns en fullständig redogörelse för synpunkter som har kommit in till länsstyrelsen och åtgärder kopplade till synpunkterna.

Synpunkter har inkommit från följande avsändare:

- WSP på uppdrag av verksamhetsutövarna
- Länsstyrelsen i Kronobergs län
- Energimyndigheten
- Svenska Kraftnät
- Miljöförbundet Blekinge väst
- Skogsstyrelsen
- Sveriges fiskevattenägareförbund

Synpunkterna gäller generellt att uppgifter saknas i nulägesbeskrivningen eller analysen men även några korrigeringar av information har behövts. Främst har avsnittet om effektiv tillgång till vattenkraftsel och beskrivning av verksamheterna varit i behov av komplettering.

Redovisning av olika uppfattningar

Omprovning eller tillståndsprövning

Verksamhetsutövaren för Granefors nedre och övre har angett att verksamheten bedrivs med stöd av privilegiebrev från 1737. Kopia av privilegiebrevet har inte givits in till länsstyrelsen. Med hänsyn till den ombyggnad som gjordes 1888 så bedömer länsstyrelsen att ett eventuellt Privilegiebrev från 1737 avsåg en väsentligt annan anläggning och verksamhet än den som finns idag. Länsstyrelsen anser därför att det finns behov av en nyprovning. Övriga anläggningar har gällande tillstånd och behöver enbart omprövas.

Natura 2000

Länsstyrelsen bedömer att samtliga anläggningar har en påverkan på vattenanknutna Natura 2000-områden. Verksamhetsutövarna och WSP delar inte den bedömningen.

Naturlig historisk passerbarhet

Verksamhetsutövarna och länsstyrelsen har olika bild av den naturliga historiska passerbarheten. Länsstyrelsen gör bedömningen att havsöring har kunnat vandra upp i systemet baserat på FUG:s rapport och flodpärlmusselgenetik. Verksamhetsutövarna delar inte slutsatserna i FUG:s rapport. Artikeln om flodpärlmusslans genetik delgavs verksamhetsutövarna sent.

Minimitappning

Länsstyrelsen föreslår en minimitappning på 400 l/s vid Dalfors och 250 l/s vid övriga anläggningar, eftersom Dalfors är belägen uppströms Karlshamns kommuns dricksvattenuttag. Verksamhetsutövarna föreslår 250 l/s vid samtliga anläggningar.

Behov av underlag som saknas

Enligt länsstyrelsen är det främst underlag som rör elproduktion, betydelsen av den småskaliga vattenkraften och påverkan på verksamheterna kan utökas.

Fördjupad kunskap vad gäller kulturmiljö kring vissa anläggningar, lämningar och andra spår efter mänsklig närvaro vid vattendraget kan behövas.

Länsstyrelsen Blekinge

SE- 371 86 Karlskrona

Telefon: 010-224 00 00

E-post: blekinge@lansstyrelsen.se

www.lansstyrelsen.se/blekinge

Rapporter Länsstyrelsen Blekinge län ISSN 1651-8527